

IJODKORLIK TUSHUNCHASI VA UNING RIVOJLANISHI

Ochilova Dilbar

Denov Tadbirkorlik va pedagogika instituti magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada «ijodkorlik» tushunchasi va uning rivojlanish jarayoni psixologik-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Ijodkorlikning nazariy asoslari, uning shakllanish omillari, metodik jihatlari va pedagogik muhitdagi o'zni o'rganiladi. Maqolada ayniqsa boshlang'ich va o'rta ta'lim bosqichida ijodiy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan metodlar ko'rib chiqiladi hamda o'zbek ilmiy manbalariga tayangan holda amaliy tavsiyalar keltiriladi.

KALIT SO'ZLAR: Ijodkorlik, kreativlik, ijodiy faoliyat, rivojlanish omillari, pedagogik metodika, psixologik sharoit.

KIRISH

Ijodkorlik — insonning yangi g'oyalar yaratish, mavjud bilim va tajribalarni yangicha shakllariga keltirish qobiliyati bo'lib, zamonaviy ta'limda va jamiyat taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Pedagogik ta'lim jarayonida ijodiy fikrlash va ijodiy faoliyatni shakllantirish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, muammolarni yechish qobiliyatini, zamonaviy sharoitda moslashuvchanligini oshirishga xizmat qiladi. O'zbekistonda ham ijodkor shaxsni tarbiyalash va ijodiy salohiyatni rivojlantirish davlat siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri sanalmoqda. Shu bois, ijodkorlik tushunchasini nazariy jihatdan aniqlash, uning rivojlanish omillarini aniqlash va pedagogik metodikalar orqali mazkur jarayonni qo'llab-quvvatlash muhimdir.

ASOSIY QISM

Ijodkorlik tushunchasi turli sohalarda — pedagogika, psixologiya, sotsiologiya va falsafada — o'zining aniq ta'riflarini olgan. O'zbekiston Millennium va keyingi davr pedagogik adabiyotlarida ijodkorlik quyidagicha ta'riflanadi: «shaxsning yangi tushunchalar yaratish va yangi ko'nikmalarni shakllantirishga qodirligi». Psixologik tadqiqotlar ijodkorlikni odatda «original fikrlash», «muammoni yangicha yechish», «yangilik yaratish» omillari bilan belgilanadi. Shu bilan birga, «kreativlik» va «ijodkorlik» tushunchalari yaqin bo'lsa ham, adabiyotlarda ularning ajralishi haqida har xil yondashuvlar mavjud.

1. Ijodkorlikning nazariy zaminlari va shakllanishi

Ijodkorlik tushunchasi tarixan evolyutsiyalashgan — antik davrdan boshlab ijod ilohiy ilhom bilan bog'lanib kelingan, keyinchalik falsafa va psixologiyada shaxs bilan bog'liq salohiyat sifatida ko'rilgan. Zamonaviy psixologiyada ijodkorlikning «4 P» modeli — Person (shaxs), Process (jarayon), Product (mahsulot) va Press (bosim/sharoit) — asosiy o'rinda turadi. Shu model orqali ijodkorlik shaxsning ichki

salohiyati, faoliyat jarayoni, yaratilgan mahsulot va tashqi sharoitlar bog'lanishi natijasida shakllanadi deyish mumkin.

Ijodkorlik rivojlanishida shaxs omillari (masalan, qiziqish, motivatsiya, tasavvur), jarayon omillari (tajriba, metodika), mahsulot omillari (yangilik va amaliy ahamiyat) hamda press (psixologik ijtimoiy muhit) muhim ahamiyat kasb etadi.

2. Rivojlantirish omillari va pedagogik muhit
Ijodkorlikni rivojlantirishga turtki bo'ladigan omillarni quyidagicha guruhlash mumkin:

- **Ta'limiy muhit va sharoit:** psixologik xavfsizlik, erkin fikr almashish imkoniyati, xatolikka ochiqlik — bu omillar o'quvchilarning ijodiy potensialini ochishda asosiy rol o'ynaydi.

- **Motivatsiya va qiziqish:** ichki motivatsiya (o'z-o'zini rivojlantirish, tajriba qilish istagi) va tashqi rag'bat (mukofot, e'tibor) ijodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlaydi.

- **Psixologik salohiyat — tasavvur va fikrlashdagi moslashuvchanlik:** tasavvur kengligi, standart bo'lmagan vazifalarni yechish tezligi, mustaqil fikrlash — bular ijodkorlik ko'rsatkichlari hisoblanadi.

- **Metodik va texnologik vositalar:** interaktiv mashg'ulotlar, loyiha ishlar, rol o'yinlari ijodiy ko'nikmalarni amaliy shaklda rivojlantirishga xizmat qiladi. Ma'lumotlarga ko'ra, bunday vositalar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi.

Pedagogik yondashuvlarda ijodkorlikni shakllantirish uchun quyidagi metodik usullar tavsiya etiladi:

- Muammoli o'qitish — yechimlari bir emas bo'lgan vazifalar orqali o'quvchini faollashtirish;

- Rol o'yinlari va dramatizatsiya — o'quvchilarga turli vaziyatlarda ijodiy fikrlashni qo'llash imkonini berish;

- Loyiha asosida faoliyat — mustaqil yoki guruhda yangi g'oyalarni amalga oshiruvchi ishlar;

- Brainstorming (fikr bo'roni) — guruhda erkin fikr almashuvi orqali kreativ g'oyalarni uyg'otish.

3. Inson salohiyati va ijodkorlik
Ijodkorlikning shaxsga xos jihatlari tadqiqotchilar tomonidan turlicha ta'riflangan. Masalan, ma'lumotlarga ko'ra, ijodkor shaxs tachografik jihatdan mustaqil fikrlashga, standart fikr chegaralaridan chiqishga, yangicha alternativlarni topishga moyil bo'ladi. Filologik, pedagogik va psixologik asarlarda ijodkorlik faqat san'at bilan cheklanmaydi — har bir kasb va faoliyat sohasida mavjud innovatsion yondashuvlar, o'zgaruvchan sharoitga moslashish va yangilanish ham ijodkorlik deb qabul qilinadi.

Shuningdek, ijodkorlikning rivojlanish bosqichlarini ham ajratish mumkin: tayyorgarlik bosqichi (salohiyat shakllanishi), inkubatsiya bosqichi (muammoni chuqur

tahlil qilish), ilhom bosqichi (g'oya paydo bo'lishi), tekshirish bosqichi (g'oyani amalda qo'llash) va yakuniy bosqich — natija (yangicha mahsulot yoki yechim).

4. Ijodiy ko'nikmalarni o'quv muhitida qo'llash va pedagogik tavsiyalar
Ta'lim jarayonida ijodkorlikni rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalar muhimdir:

- Darslarni interaktiv usullar bilan tashkil etish — o'quvchilarga guruh va individual ishlar orqali erkin fikr almashish imkonini berish;
- O'quvchilarni turli yechimlar izlashga rag'batlantirish — javobi bir emas bo'lgan vazifalar qo'yish orqali kreativ fikrlashni uyg'otish;
- O'zini baholash va refleksiya jarayonlarini joriy qilish — o'quvchi o'z ijodiy jarayonini tahlil qilishi va takomillashtirishi uchun imkoniyat yaratilishi;
- Ta'lim muhitini qo'llab-quvvatlovchi qilish — xatolikka ochiqlik, motivatsiya, rag'batlar, ijodiy mahsulotga e'tibor berish;
- Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash — multimedia, virtual loyihalar va onlayn platformalar orqali o'quvchilarning ijodiy faoliyatini kengaytirish.

XULOSA

Ijodkorlik tushunchasi zamonaviy ta'lim jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. U shaxsning o'ziga xos salohiyatini ochish, muammolarni yangicha yechish va yangilikka intilish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Rivojlanish jarayonida ta'limiy muhit, motivatsiya, psixologik salohiyat va metodik vositalar asosiy omillar hisoblanadi. Ta'lim muhitida ijodkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun individual va guruh ishlari, loyiha metodlari, interaktiv mashg'ulotlar va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash tavsiya etiladi. Shu tarzda o'quvchilarda kreativ fikrlash, ijodiy ko'nikmalar va ijtimoiy moslashuvchanlik rivojlanadi, bu esa zamonaviy jamiyat va ta'lim muhitida muhim afzallik yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Usmonaliyev I. M. (2024). *Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ tasavvurini rivojlantirish va pedagogikada ilmiy ijodkorlik. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi*, 10(1), 218-225. [Педагоглар](#)
2. Kenjayeva S.I. (2025). *Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik, psixologik xususiyatlari. Tadqiqotlar*, 56(1), 134-138. [Журнал веб](#)
3. Qurbonov N.Y. (2024). *O'qituvchilik faoliyatida ijodkorlik. Jizzax viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi makalasi. Педагогика и Психология*
4. Islamova R.R. (2025). *Talabalarda ijodkorlik faoliyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishda pedagogik yondashuvlar. Ijodkor o'qituvchi, ilmi-metodik jurnal. Лучшие публикации*
5. Mirzaeva L. (2022). *Boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni rivojlantirish. Central Asian Journal of Interdisciplinary Studies*, (Vol. ?).